

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
професора Київського національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана Маршавіна Ю.М.
на дисертаційну роботу Страшка Володимира Ігоровича
на тему: «Формування конкурентоспроможності робочої сили
в системі регулювання ринку праці»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Зміни глобального економічного і соціально-технологічного середовища на межі XX і XXI ст. спричинили нові виклики для ринку праці України, посиленні пандемією Covid-19 та війною з росією, що вимагає продукування інших, відмінних від попередніх, політик та практик на основі використання та розвитку людського капіталу. Забезпечення конкурентоспроможності робочої сили є надзвичайно важливим у період російської воєнної агресії та економічного відновлення країни. Конкурентоспроможність, яка визначається якісними характеристиками працівників, їх компетентністю, готовністю до професійного росту, освоєння нових професій та адаптації до динамічних умов виробництва, є ключовим фактором для успішного функціонування підприємств, розташованих поза зоною бойових дій та переміщених з небезпечних територій.

Соціально-економічне відновлення України прискориться за умови залучення робочої сили з високими професійно-кваліфікаційними та особистісними якостями через підвищення розмірів заробітної плати, підвищення рівня соціального захисту працівників, розвиток виробничої демократії, зокрема набуття можливості працівниками впливати на розв'язання питань, що стосуються їх праці і трудового життя.

Отже, дисертаційна робота Страшка В.І. «Формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці» є актуальною та спрямована на обґрунтування та розроблення теоретико-методологічного забезпечення, науково-методичних основ і практичних

рекомендацій щодо формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація В.І. Страшка виконана відповідно до тематики наукових досліджень кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії Полтавського університету економіки і торгівлі: «Ринкова трансформація оплати праці на підприємствах споживчої кооперації України» (ДР №0112U001079), у межах якої здобувач визначив методичні підходи до формування конкурентоспроможності робочої сили; «Формування інституціонального середовища соціально-економічних систем» (ДР №0112U007768), внесок автора в розробку якої полягає в обґрунтуванні поведінкових інструментів підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці; «Ефективність інвестицій в людський капітал на підприємствах в сучасних умовах» (ДР № 0112U001077), у межах виконання якої дисертант визначив стратегічні напрями вдосконалення системи освіти в контексті підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлено у дисертації В.І. Страшка, є достатньо обґрунтованими, що підтверджено опрацюванням значної кількості праць вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, використанням значного обсягу статистичної інформації з тематики дисертації, належною апробацією результатів дослідження. Рівень проведеного аналізу дає можливість констатувати глибоку обізнаність дисертанта з науково-практичними розробками провідних зарубіжних учених щодо вивчення проблематики формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі, регуляторні та нормативно-правові акти, офіційні документи міжнародних організацій щодо регулювання ринку праці та формування конкурентоспроможності робочої

сили (Організації об'єднаних Націй, Світового банку, Міжнародної організації праці, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітнього економічного форуму), офіційні видання, довідники та тематичні збірники Державної служби статистики України, Євростату, стратегічні плани та нормативні акти, що регулюють ринок праці та формування конкурентоспроможності робочої сили, монографії та наукові статті, а також матеріали конференцій, періодичних видань, результати власних досліджень автора.

В.І. Страшко раціонально використав багато методів наукового дослідження, а саме: методи теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу, індукції і дедукції – для визначення сутності понять «конкурентоспроможність робочої сили», «якість робочої сили»; метод структурно-логічного аналізу – для побудови логіки та структури дослідження, розробки механізму підвищення конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці; монографічний метод – для визначення показників та індикаторів впливу на формування конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці; методи статистичного аналізу – для оцінки показників, що характеризують сучасний стан та проблеми формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці; методи соціологічного дослідження – для поглибленого аналізу умов та особливостей формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці України; інтегральний метод – для оцінки конкурентоспроможності робочої сили та її регіональних відмінностей на ринку праці; метод системного аналізу – для формування пропозицій щодо визначення стратегічних напрямів удосконалення системи освіти в контексті підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці.

Використання зазначеного інструментарію дослідження дало змогу дисертанту вирішити поставлені завдання і сформулювати обґрунтовані висновки, зокрема визначити методологічні основи дослідження системи регулювання ринку праці; узагальнити теоретико-інституціональні засади

формування конкурентоспроможності робочої сили; систематизувати зарубіжний досвід формування конкурентоспроможності робочої сили; проаналізувати вплив ринку праці на формування конкурентоспроможності робочої сили; дослідити особливості формування конкурентоспроможності робочої сили; провести оцінку конкурентоспроможності робочої сили та її регіональних відмінностей на ринку праці України; розробити механізм підвищення конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці; сформулювати пропозиції щодо визначення стратегічних напрямів удосконалення системи освіти в контексті підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці; запропонувати рекомендації щодо розробки поведінкових інструментів підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи В.І. Страшка підтверджується також їх апробацією на науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, використанням у практичній діяльності державними установами і закладами, а також у навчальному процесі.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Результати проведених автором наукових досліджень характеризуються новизною, що в комплексі спрямована на поглиблення теоретико-методичних положень та розробку науково-практичних рекомендацій щодо формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці.

Проведене дослідження дає змогу сформулювати низку висновків і рекомендацій науково-теоретичного та практичного змісту.

Зокрема, слід відзначити запропоновані автором підходи до розуміння базових понять (с. 44-61): конкурентоспроможність робочої сили ототожнюється з певною системою властивостей робочої сили, тобто її якістю; узагальнюється зв'язок якості робочої сили зі зростанням її

конкурентоспроможності, який включає в себе професійні навички працівника, та його особисті характеристики: здоров'я, вмотивованість, корпоративність, інноваційність та інші; якість робочої сили розглядається як об'єкт ринкової угоди за соціально-особистісним та професійним напрямками; систематизовано складові якості робочої сили за кваліфікацією та особистими якостями працівника; ключовим компонентом підвищення якості робочої сили визначається безперервне навчання впродовж життя.

У дисертації уточнено теоретико-методичний підхід до дослідження процесу формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці (с. 62-63). Особливістю даного підходу є: уточнення теоретико-методологічних основ та понятійно-категоріальний апарат дослідження; групування ключових чинників та комплексних показників, що впливають на конкурентоспроможність робочої сили; визначення системи індикаторів оцінювання рівня конкурентоспроможності робочої сили та її регіональних відмінностей на ринку праці України за допомогою індексного інтегрального методу оцінки; формування механізмів та інструментів підвищення конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці.

Вагомим результатом проведеного дослідження виступає розроблений дисертантом механізм підвищення конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці (с. 145-163). Запропонований механізм становить сукупність принципів, важелів та інструментів цілеспрямованого впливу на формування та забезпечення конкурентних переваг робочої сили на ринку праці за допомогою методів нормативно-правового, соціально-економічного, фінансово-кредитного та інституційно-організаційного забезпечення з метою створення умов для формування, забезпечення реалізації та підвищення конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці відповідно до сучасних вимог розвитку економіки держави.

У роботі обґрунтовано науково-методичні засади визначення стратегічних напрямів удосконалення системи освіти в контексті підвищення

конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці (с. 164-180), яке включає наступні етапи: аналіз стану, тенденцій та особливостей системи освіти і її відповідності потребам ринку праці; ідентифікація проблем та визначення переваг поточного стану системи освіти; формування стратегічного бачення та пріоритетів розвитку, завдань і заходів удосконалення системи освіти; визначення суб'єктів, методів та ресурсного забезпечення розробки стратегічних напрямів удосконалення системи освіти; розробка плану заходів із реалізації стратегічних напрямів удосконалення системи освіти та інших інструментів їх реалізації; аналіз загроз, можливостей та контроль за реалізацією стратегічних напрямів; моніторинг, аналіз та оцінювання результативності їх реалізації; визначення ефективності реалізації стратегічних напрямів та їх коригування у разі необхідності внесення змін.

Науковий та практичний інтерес має запропонований комплекс інструментів державного впливу на підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці, що можна систематизувати за такими напрямками: політико-правові, демографічні, соціальні, ресурсні, ринково-галузеві, фінансово-економічні, техніко-технологічні, управлінські та поведінкові інструменти (с. 180-191). Запропоновані інструменти відображають різні аспекти державного впливу на підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці та можуть бути використані в комплексі з метою досягнення кращих результатів, а також для створення комплексної стратегії підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці.

Основним науковим результатом, що характеризується новизною, є сформована сукупність поведінкових інструментів підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці, що об'єднано в такі групи: прогресивні, модифікаційні, регулятивні, корелятивні, стабілізаційні та адаптаційні (с. 191-198). Використання поведінкових інструментів підвищення конкурентоспроможності робочої сили сприятиме формуванню, розвитку та відтворенню робочої сили за умов невизначеності, оскільки спирається на нові підходи до обґрунтування мотиваційної природи людини.

Все вищевикладене дає підстави зробити висновок, що поставлена автором мета досягнута, а завдання дисертації виконані. Висновки, сформульовані у дисертаційній роботі, відповідають її змісту, підтверджують глибину та наукову оригінальність проведеного дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи

Теоретична цінність роботи полягає у розвитку теоретико-методичних засад дослідження та розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються новизною і створюють підґрунтя для подальших досліджень процесу формування конкурентоспроможності робочої сили, дозволяють визначити сутність понять «конкурентоспроможність робочої сили» та «якість робочої сили», відіграють важливу роль у розробці стратегічних напрямів удосконалення системи освіти в контексті підвищення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці.

Одержані у процесі дослідження результати – це методичні та практичні рекомендації щодо формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці. Науково-методичні та практичні рекомендації знайшли застосування у практичній діяльності Агенції регіонально розвитку Полтавської області «Офіс євроінтеграції» (довідка №326/1 від 12.12.2023 р.), Полтавського обласного центру зайнятості (довідка №16/11/3208-23 від 19.12.2023 р.).

Окремі результати дослідження використовуються у навчальному процесі Полтавського університету економіки і торгівлі під час викладання навчальних дисциплін «Стратегічне управління людськими ресурсами», «Політика зайнятості та ринок праці», «Управління персоналом», тренінг «Управління змінами», тренінг «Ефективність управлінських рішень» (довідка № 0519/214/1 від 31.08.2023 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих роботах автора

Основні результати дослідження В.І. Страшка, які покладено в основу його дисертації, викладено у 10 наукових працях, зокрема: підрозділ у 1 колективній монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 4 публікації за матеріалами конференцій.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Автором дисертаційної роботи дотримано всіх норм та принципів академічної доброчесності і законодавства про авторське право. За результатами перевірки дисертації Страшка В.І. на наявність ознак академічної недоброчесності виявлено, що використання ідей, теоретичних та практичних результатів інших авторів супроводжуються коректними посиланнями на джерела (як для текстових, так і для ілюстративних запозичень), навмисного спотворення не виявлено. Отже, можна зробити висновок про відсутність у дисертаційній роботі порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Поряд із позитивною оцінкою наукових і практичних результатів дисертаційної роботи Страшка Володимира Ігоровича, які представляють собою вагомий внесок в область дослідження, варто звернути увагу на дискусійні положення та зробити зауваження, які в окремих випадках мають рекомендаційний характер і слугують підставою для обговорення в дискусійному порядку.

1. Одним із завдань дисертації автором справедливо було поставлено визначення методологічних основ дослідження системи регулювання ринку праці. Однак у роботі ця проблема розкрита недостатньо, зокрема у підрозділі 1.1, який присвячений методологічним основам дослідження системи регулювання ринку праці, акцент переважно зроблено на тлумаченні і змісті наукової категорії ринок праці (с. 42-43). Автор лише обмежився зауваженням,

що питання, пов'язані з формуванням стратегії регулювання ринку праці потребують подальшого дослідження (с. 44). Місце і роль конкурентоспроможності робочої сили саме у системі регулювання ринку праці також не знайшли адекватного відображення у підсумкових висновках дисертації.

2. Заслуговує на підтримку прагнення Страшка В.І провести оцінку конкурентоспроможності робочої сили та її регіональних відмінностей на основі індексного інтегрального методу оцінки з подальшим ранжуванням за регіонами за 6 складовими: демографічною (с. 119), освітньо-професійною (с. 121), кон'юнктурною (с. 122), економічною (с.124), технологічною (с.127), інфраструктурною (с.129). Однак методики розрахунку індексу складових та інтегральної оцінки конкурентоспроможності робочої сили не наведено. Вважаємо, що авторський науковий доробок у цій площині набув би якісного прирощення за умови застосування таксономічного методу аналізу. Оскільки всі показники складників, що аналізуються, вимірюються у різних одиницях (роки, гривні, рівень освіти, кількість інфраструктурних одиниць і т.п), доцільно застосувати таксономічний метод, найважливішою перевагою якого є те, що він дає змогу мати справу з однією синтетичною ознакою, а саме: інтегральним показником субіндексу кожного складника конкурентоспроможності робочої сили та на цій основі визначити результуючий показник.

3. Автор дисертації обґрунтовано визначив одним із завдань роботи аналіз впливу ринку праці на формування конкурентоспроможності робочої сили, вирішенню якого присвятив підрозділ 2.1. Такий підхід є справедливим, оскільки ситуація і тенденції на ринку праці формують вимоги до якостей робочої сили, на які треба орієнтуватися при підготовці й удосконаленні професійних компетентностей працівників. Водночас, на думку опонента, дисертація значно виграла б за умови приділенні уваги не лише аналізу процесів і тенденцій на національному ринку праці в умовах пандемії COVID-19 і російської воєнної агресії, а й на розкритті механізму і важелів впливу

ринку праці на формування конкурентоспроможної робочої сили. Це б дозволило краще показати причинно-наслідкові зв'язки між станом ринку праці і конкурентоспроможності робочої сили.

4. У дисертації доцільно наголошено на наявності професійно-кваліфікаційного дисбалансу на вітчизняному ринку праці. При цьому автором обґрунтовано це положення посиланням на дані Державної служби зайнятості. Однак це джерело інформації про попит і пропозицію робочої сили у професійному розрізі не можна вважати надійним, оскільки воно відображає ситуацію лише на зареєстрованому ринку праці на підставі заявок тих шукачів роботи і роботодавців, які звернулися до центрів зайнятості, яких не більше 30-35% фактичної чисельності безробітних і вакантних робочих місць.

Викладене вище розглядаємо не як недолік, а заклик до розширення методологічного інструментарію при проведенні подальших досліджень професійних, регіональних, вікових асиметрій на ринку праці. На нашу думку, наявні асиметрії можуть бути частково подолані або применшені масштаби їхнього прояву за умови створення в країні цілісної системи прогнозування процесів і тенденцій у сфері зайнятості, зокрема трансформації попиту на професії і компетентності.

5. Страшко В.І. справедливо робить акцент на такій важливій характеристиці конкурентоспроможності робочої сили, як її якість (підрозділ 1.2). Серед складників, що характеризують якість робочої сили, він визначає низку важливих ознак, зокрема професійні навички працівника та його особисті характеристики: здоров'я, вмотивованість, корпоративність, інноваційність та ін. (с. 51). Водночас, на думку опонента, цей прагматично-унітарний підхід не зовсім відповідає сучасним тенденціям на європейському ринку праці. У науковій думці останнім часом знайшла поширення точка зору, відповідно до якої мають значення не лише професійні, а також соціальні і моральні компетентності працівників. Доведено, що з розвитком технологій попит на професії, що вимагають соціальних навичок, зростає набагато швидшими

темпами, ніж на інші, оскільки «комп'ютери та роботи не здатні до командної роботи та оперативного реагування на зміни робочих обставин». Вважаємо, що виходячи саме із цих положень і ціннісних орієнтирів, поточних і майбутніх викликів було б доцільним сформувати вектори трансформації якостей і компетентностей робочої сили і розвитку людського капіталу в Україні.

6. Окремі формування, узагальнення і висновки, що містяться в дисертації, потребують більшої коректності і наукової аргументації. Перш за все це стосується аналізу точок зору і концепцій сучасних закордонних і вітчизняних науковців. У підрозділі 1.2 автор інколи просто констатує думки окремих науковців, не роблячи їх критичного аналізу. При оцінці закордонного досвіду формування конкурентоспроможності робочої сили у підрозділі 1.3 не визначено, які конкретно здобутки доцільно використати в умовах України.

За нашою оцінкою, здобувач не завжди свої думки підтверджує переконливими емпіричними даними. Так, у підрозділі 2.3 він посилається на проведені розрахунки, що дають змогу визначити регіони - лідери за показником конкурентоспроможності робочої сили, однак первинної статистичної інформації, необхідної для розрахунків, не наводить.

Втім необхідно зазначити, що вказані недоліки та зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, а наявність дискусійних положень свідчить про її складність і актуальність.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Структура дисертаційної роботи логічна, традиційна: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням вона відповідає встановленим вимогам.

Наведена в дисертації анотація в повній мірі висвітлює основні положення та висновки наукового дослідження, відображає структуру роботи та послідовність викладу теоретичного матеріалу. Фактів порушення

здобувачем академічної доброчесності не виявлено, оскільки в дисертації автором наведено посилання на відповідні джерела інформації, а також дотримано норми законодавства, що регулюють авторське право.

Загальний висновок

Дисертація В.І. Страшка «Формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці» є завершеним науковим дослідженням, містить вирішення актуального науково-практичного завдання, що полягає у поглибленні теоретико-методичних положень та розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці. Обрану тему розкрито, мету досягнуто, завдання роботи вирішено. Дисертаційна робота за змістом та науковим рівнем відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що дисертаційна робота «Формування конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Страшко Володимир Ігорович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціоекономіки
та управління персоналом
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

